

<https://doi.org/10.26565/2075-1893-2026-43-11>
УДК 378.016:502.13+712.2

Віліна Пересадько*

д. геогр. н., професор кафедри фізичної географії та картографії,
e-mail: vilinaperesadko@karazin.ua; ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2439-2788>

Оксана Залюбовська*

канд. геогр. наук, доцент кафедри фізичної географії та картографії,
e-mail: bodnia@karazin.ua; ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4195-9114>

Штефан Хайланд**

професор Берлінського технічного університету,
e-mail: stefan.heiland@tu-berlin.de, ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3264-8018>

Ганна Айлікова***

канд. техн. наук, доцент кафедри міського господарства Київського національного університету будівництва і архітектури, e-mail: aylikova@ukr.net; ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2022-2837>

Саскія Арндт**

магістр наук, науковий співробітник Берлінського технічного університету,
e-mail: saskia.arndt@tu-berlin.de; ID ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8523-1521>

Тетяна Криштоп****

канд. техн. наук, заступник директора з наукової роботи та просторового планування
ТОВ «Український науково-проектний інститут цивільного будівництва»,
e-mail: tetiana.krishtop@ukr.net

Сергій Лісовський *****

д. геогр. н., член-кореспондент Національної академії наук України; заступник директора,
e-mail: salisoovsky@gmail.com; ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0435-6405>

Євгенія Маруняк*****

д. геогр. н.; член-кореспондент Національної академії наук України, директор,
e-mail: emgeooffice@gmail.com; ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6743-6883>

Юрій Палеха***

д. геогр. н., професор, професор кафедри містобудування,
e-mail: palekha58@gmail.com, palekha.iium@knuba.edu.ua; ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5339-7943>

Юрій Фаріон*****

науковий співробітник відділу ландшафтознавства,
e-mail: farion.u@gmail.com; ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8385-5394>

Віктор Чехній*****

к. геогр. н., ст. досл., учений секретар, в. о. завідувача відділу ландшафтознавства,
e-mail: chekhniy@gmail.com; ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1430-9175>

*Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна

**Берлінський технічний університет, Департамент ландшафтного планування та розвитку, м. Берлін, 10623, Німеччина

***Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, 03037, Україна

****ТОВ «Український науково-проектний інститут цивільного будівництва», Київська область, 08131, Україна

*****Інститут географії НАН України, м. Київ, 01030, Україна

Адаптація освітньо-наукової програми «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій» до європейських стандартів

Метою статті є показати яким чином при розробці освітньо-наукової програми «Природокористування, ландшафтне планування і відновлення територій» застосовано європейський досвід і якими компетентностями мають володіти випускники магістратури.

© Віліна Пересадько, Оксана Залюбовська, Штефан Хайланд, Ганна Айлікова, Саскія Арндт,
Тетяна Криштоп, Сергій Лісовський, Євгенія Маруняк, Юрій Палеха, Юрій Фаріон, Віктор Чехній, 2026

This is an open-access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution License 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Основний матеріал. В сучасних реаліях України трансформувався зміст поняття «відновлення територій». На сьогодні це величезний міждисциплінарний напрям, який враховує географічні, екологічні, технологічні, соціально-економічні, юридичні та політичні аспекти. Освітня сфера України не має спеціалістів з такою комплексною підготовкою. Це мають бути фахівці нового гатунку, свого роду «спеціалісти-універсали», які мають поєднувати знання з наук про Землю, екології, природокористування, ландшафтного планування, екологічного права, урбаністики тощо з найкращими європейськими практиками, інтенсивно використовувати європейський досвід. Така програма - це інвестиція в кадровий потенціал для проекту «Відбудова України».

У статті описано досвід розробки магістерської програми «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій» в рамках спеціальності Е4 «Науки про Землю», зміст якої ґрунтується на глибокому аналізі освітніх програм з ландшафтного і екологічного планування європейських вищих навчальних закладів та ряду ЗВО України.

Дисципліни освітньої програми згруповані у шість розділів: природнича географія, екологія, екологічне планування та екологічна оцінка, геоінформатика і ДЗЗ, землекористування, екополітика та управління. Порівняння компетентностей цієї програми з компетентностями рекомендованими для освітніх програм спеціальності Екологія та Архітектура і містобудування, показав, що для підготовки фахівця широкого профілю в галузі ландшафтно-екологічного планування необхідна розробка міжгалузевої освітньої програми, яка б об'єднала знання і можливості фахівців вищевказаних трьох спеціальностей.

Висновки і подальші дослідження. 1. В умовах України підготовка спеціалістів в галузі природокористування, відновлення територій і ландшафтного планування є невідкладною задачею. 2. Як показує аналіз вітчизняного і європейського досвіду викладання освітніх програм в галузі ландшафтно-екологічного планування – підготовка фахівців з цього напрямку має бути міжгалузевою, тобто необхідно розробляти не тільки освітні програми в межах окремих спеціальностей, як то – «Екологія», «Науки про Землю» чи «Архітектура і містобудування», а й створювати міжпредметні програми, які б пропорційно, а не фрагментарно розкривали екологічні, природокористувацькі та технологічні основи ландшафтного планування і відновлення територій. 3. Для таких програм бакалаврського чи/та магістерського рівнів мають бути спрощені умови ліцензування і акредитації. В іншому випадку, через адміністративні, організаційні та юридичні складнощі - жоден ЗВО України не зголоситься відкривати такі програми.

Ключові слова: ландшафтне планування, відновлення територій, компетентності, освітні програми, магістерський рівень.

Як цитувати: Пересадько В., Залюбовська О., Хайланд Ш., Айлікова Г., та ін. Адаптація освітньо-наукової програми «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій» до європейських стандартів. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2026. Вип. 43. С. 103–112. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2026-43-11>

In cites: Peresadko V., Zaliubovska O., Heiland S., Aylikova G., et al. (2026). Adaptation of the educational and scientific program «Nature resource management, landscape planning and restoration of territories» to European standards. *The problems of continuous geographical education and cartography*, (43), 103–112. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2026-43-11> (in Ukrainian)

Вступ. Війна росії проти України, як і будь яка війна, рано чи пізно закінчиться і тоді гостро стане питання відновлення територій. Власне кажучи, процес відновлення уже розпочався і на деокупованих територія, і на територіях, які постійно чи періодично відчувають на собі вплив війни. І в сучасних реаліях вже трансформувався зміст поняття «відновлення територій». На сьогодні це величезний міждисциплінарний напрям, який враховує географічні, екологічні, технологічні, соціально-економічні, юридичні та політичні підходи. Це далеко не відбудова зруйнованих територій до їхнього колишнього стану; вона має керуватися «Відбудувати краще», створюючи безпечне, екологічно чисте та економічно ефективне середовище проживання, яке забезпечує добробут та високу якість життя для його мешканців. А для цього необхідні фахівці нового гатунку, свого роду «спеціалісти-універсали», які мають поєднувати знання з наук про Землю, екології, природокористування, ландшафтного планування, екологічного права, урбаністики тощо з найкращими європейськими практиками, інтенсивно використовувати європейський досвід. Така програма – це інвестиція в кадровий потенціал для проекту «Відбудова України».

Вихідні передумови. У вітчизняній і зарубіжній літературі не так багато публікацій з досвіду формування освітніх програм, але фактично всі автори, усі рекомендації спрямовані на реалізацію такої норми, як вивчення практик впровадження освітніх програм. Ще 12 років тому у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна за ініціативи професора Ю.В. Холина було опубліковано Методичні матеріали до розробки освітніх програм, в яких чітко і лаконічно розписані підходи до формування структури програм, компетентностей і результатів навчання [1]. З того часу мало що змінилось, хіба що збільшився обсяг нормативних матеріалів. Появились окремі статті, в яких розглядаються ті чи інші аспекти формування програм. Наприклад, Н. Кулаєва та М. Артюшина, описуючи особливості розробки міжпредметної освітньої програми другого (магістерського) рівня «Бізнес-освіта та тренерство», акцентують увагу на тому, що розробці цієї програми передував аналіз досвіду впровадження міждисциплінарних програм у закладах вищої освіти України [2]. Про необхідність широко використовувати зарубіжний досвід при розробці освітніх програм у повоєнний час рекомендують І.В. Сохань, А.М. Гончаренко та Н.М.

Дятленко [3]. У статті V. Lugovyi, S. Kalashnikova, Z. Talanova, I. Vlasova йдеться про трансформацію економічної моделі функціонування закладів освіти в післявоєнний час і необхідність акцентувати увагу розробників освітніх програм на питаннях відновлення територій [4]. На нашу думку такий підхід не прийнятний для природничих спеціальностей, оскільки запропоновані МОН економічні моделі ніяк не сприяють розвитку спеціальностей з дефіцитом абітурієнтів, а це саме природничі науки, науки, на «плечах» яких базується увесь процес відновлення територій з їх природою, системами, антропогенними ландшафтами, урбанізованими територіями тощо. Разом з тим і на нарадах МОН України, і у публічних заходах Національної агенції із забезпечення якості вищої освіти неодноразово наголошувалось на підвищенні якості освітніх програм, в тому разі і шляхом залучення кращого європейського досвіду [5].

Метою статті є показати яким чином при розробці освітньо-наукової програми «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій» застосовано європейський досвід і якими компетентностями мають володіти випускники магістратури.

Виклад основного матеріалу. Класичних методів при підготовці фахівців з таких трьох особливих, але тісно пов'язаних між собою, напрямків недостатньо — потрібні фахівці, здатні розробляти комплексні проекти відновлення деградованих ландшафтів, а курс України на євроінтеграцію вимагає того щоб проекти з відновлення територій відповідали стандартам Європейського Союзу. Україні критично необхідні експерти, які розуміють ці документи, вміють працювати з європейськими стандартами просторового планування та можуть залучати міжнародні гранти на еко-проекти. Це мають бути фахівці на стику кількох спеціальностей, наприклад: наук про Землю, екології, містобудування і архітектури, економіки і менеджменту. Такі, свого роду «універсальні фахівці». Але при цьому ми переконані, що якщо мова йде про відновлення територій, то насамперед важлива ґрунтова база природнича підготовка, знання з планування територій, як розділу архітектури і, безумовно, екологічної оцінки територій.

Назвемо кілька основних причин чому така програма потрібна вже сьогодні:

1. Внаслідок бойових дій Україна зазнала колосальної екологічної шкоди. Забруднення ґрунтів важкими металами та залишками вибухівки, знищення лісів, порушення гідрологічного режиму (зокрема, через руйнування водосховищ), масове мінування територій, накопичення великої кількості будівельних відходів (як наслідок руйнування житлових будинків, промислових об'єктів тощо) вимагають нових, науково обґрунтованих підходів до рекультивативної та ревіталізацій.

2. Політичний рух України в напрямку Євросоюзу вимагає імплементації європейського екологічного законодавства, а відповідно і знань європейського законодавства і європейського досвіду в галузі ландшафтно-екологічного планування й відновлення територій.

3. Кардинальна зміна підходів до ландшафтного планування. Традиційне для України «землеустрійне» планування часто ігнорує екологічну складову, зосереджуючись лише на економічному використанні землі. Сучасне ландшафтне планування базується на природоорієнтованих рішеннях. Це означає інтеграцію зеленої інфраструктури в міста, збереження біорізноманіття під час забудови та сталого управління водними, лісовими, земельними ресурсами. У цьому аспекті слід пам'ятати і про таку проблему, як зміна клімату, бо раціональне, науково обґрунтоване ландшафтне планування має бути ключовим інструментом адаптації територій до нових кліматичних реалій.

4. Наразі в Україні фахівців із таким комплексним баченням дуже мало. Вища освіта не готова до таких змін. І фахівців відповідного профілю не готує жоден заклад вищої освіти в нашій країні.

5. Досвід Європи в плані відновлення територій, який склався після другої світової війни застарів, і Україна, як би це жахливо не звучало, є/стане дослідним майданчиком апробації нових підходів до відновлення територій постраждалих внаслідок воєнних дій.

Виходячи з усього вищесказаного, у 2024 р. у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна у тісній співпраці з Інститутом географії НАНУ, Київським національним університетом будівництва і архітектури та Берлінським технічним університетом розпочато роботу зі створення в рамках спеціальності Е4 Науки про Землю освітньо-наукової програми другого (магістерського) освітнього рівня – «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій».

Програма розроблялась в кілька етапів, першим із яких стало вивчення вітчизняного і європейського досвіду з підготовки фахівців даного профілю.

Попередньо встановлено, що питання ландшафтного планування вивчаються в рамках трьох спеціальностей: Е2 «Екологія», Е4 «Науки про Землю» і G17 «Архітектура та містобудування». Саме тому було прийняте рішення насамперед вивчити вітчизняний досвід викладання в межах освітніх програм, предметом вивчення яких є ландшафтне планування. Науковці й викладачі з Київського національного університету будівництва і архітектури проаналізували інформацію по 19 закладах вищої освіти України, в яких ведеться підготовка за спеціальностями «Архітектура та містобудування», «Містобудування», «Ландшафтна архітектура», «Будівництво та цивільна інженерія» другого освітнього рівня. За результатами виявлено що програ-

ми у цілому забезпечують комплексний підхід до вивчення проблем взаємодії природи і суспільства та бачення системного підходу до просторового планування. Разом з тим виявлено, що у підготовці фахівців вказаних спеціальностей є й ряд суттєвих недоліків. Наприклад: 1) у програмах наявна проблема недостатнього врахування законодавчої бази для імплементації інструментарію ландшафтного планування (ЛП) та стратегічної екологічної оцінки (СЕО) у планувальні процеси в Україні; 2) недостатньо врахований зарубіжний досвід у викладанні дисциплін з ЛП та СЕО; 3) специфіка освітніх програм у різних закладах вищої освіти (ЗВО), факультетах та кафедрах врахована недостатньо; 4) існує проблема недостатнього відображення в програмах наслідків війни та окупації, впливів інших надзвичайних ситуацій, екоциду та урбоциду; існує велика проблема наявності у робочих програмах та силабусах значної кількості застарілої літератури, бракує західноєвропейських джерел. Але проаналізовані програми мають потенціал подальшого розвитку та покращення підготовки фахових спеціалістів з комплексного просторового планування і можуть бути швидко доопрацьовані для забезпечення належного рівня вивчення міжнародного досвіду проведення ЛП і СЕО. Хоча існує велика загроза відсутності викладацьких кадрів належної кваліфікації.

Не менш цікавим виявився досвід викладання в галузі ландшафтного/екологічного/просторового планування та відновлення територій в ЗВО, в яких здійснюється підготовка магістрів екології. Станом на 2024 рік в Україні за спеціальністю «Екологія» 80 навчальних закладів проводили підготовку за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Здебільшого в рамках освітніх програм «Екологія» та «Екологія і охорона навколишнього природного середовища». Більш спеціалізовані освітньо-професійні програми пропонувалися значно рідше. Як і у випадку з підготовки архітекторів, у різних ЗВО зміст освітніх програм може суттєво відрізнятися, що залежить в першу чергу від факультетів і кафедр, які забезпечують викладання відповідних програм. Через це в українських навчальних закладах під однією назвою «Екологія» викладаються освітньо-професійні програми, які мають виражене біологічне, географічне, сільськогосподарське, хімічне, технологічне та інші спрямування. Спільною рисою більшості освітніх програм в контексті екологічного планування є високий рівень представленості в них «екологічної», «природоохоронної» складової, і зачасту недостатній рівень представленості «просторової» і «просторово-планувальної» складових.

Підводячи підсумок можна констатувати, що у багатьох екологічних програмах наявні передумови для більш глибокої інтеграції еколого-планувальної складової – на рівні спеціалізації для виконання окремих етапів або частин робіт з екологічного пла-

нування чи оцінювання. У таких програмах вже наявна значна частина навчальних дисциплін, необхідних для належного освоєння здобувачами освіти знань та умінь з екологічного планування.

Третьою спеціальністю, яка підлягала аналізу, стала спеціальність «Науки про Землю». Довгий період невизначеності в предметній області даної спеціальності породив величезну кількість освітніх програм з різними акцентами і підходами. Виходячи з того, що майже 10 років ця спеціальність асоціювалась (в усякому разі більшість освітян і адміністрацій ЗВО і МОН так її інтерпретували) з геологією – геологи ніколи не переймалися ні ландшафтним, ні просторовим, ні екологічним плануванням. Це завжди була прерогатива географів, зокрема географів з природничої/фізичної географії, які з 2025 року теж стали відноситись до спеціальності «Науки про Землю». Саме тому у 2023 році ми аналізували відразу дві спеціальності: «Географія» (її природничу складову) і «Науки про Землю». Проаналізовано сайти 29 факультетів з 24 ЗВО України, де викладаються освітні програми максимально наближені до ландшафтного, просторового чи екологічного планування. Чому «максимально наближені»? Справа в тому що в Україні не існує жодної освітньої програми першого і другого рівня, яка б мала таку назву. Є різні варіації в залежності від кадрового складу кафедр, наукових шкіл, до яких належать викладачі, з рештою до традицій, які впродовж десятиліть складались в наукових колах факультетів і кафедр. Фактично у всіх програмах є дисципліни, в межах яких вивчається екологія, екологічне/територіальне планування, оцінка територій (в тому разі і екологічна), природоохоронна діяльність, екологічні ГІС, заповідна справа, тощо. При цьому вся природнича (грунтова географічна і просторова) підготовка здійснюється в бакалавраті, а спеціальна – в магістратурі. Часто назви освітніх програм в бакалавраті і магістратурі збігаються. Кількість обов'язкових фахових освітніх компонентів (компонентів, в межах яких формуються основні фахові компетентності) варіює від 5 в освітньо-професійних програмах з терміном навчання 1 рік і 4 місяці до 12 в освітньо-наукових програмах з дворічним навчанням.

На другому етапі підготовки ми порівняли вітчизняні освітні складові з іноземними, аналіз яких надали фахівці з Берлінського технічного університету, проаналізувавши освітню підготовку магістрів в ряді ЗВО Німеччини і ще кількох європейських країн. Всі дисципліни (обов'язкові і вибіркові) розділені на ряд предметних областей (блоків): - екологічна оцінка; - охорона природи; - екологія екосистем; - екологія тварин; - екологія рослин; - кліматологія і метеорологія; - гідрологія; - ґрунтознавство; - акваторіальна екологія; - хімія і екологія; - екологія ландшафтів; - урбаністична екологія; - екомоніторинг; - екостатистика; - екомодельовання; - геоін-

форматика; - геодезія; - дистанційне зондування Землі; - геоінформаційні системи; - просторове планування; - спільні аспекти просторового планування та регулювання будівництва; - функціональне зонування та регулювання будівництва; - інфраструктурне планування; - ландшафтна архітектура; - екополітика та управління; - екологічна економіка; - екологічна філософія, етика та психологія; - соціологія; - гендерні студії; - ековиховання; - фізична географія; - економічна та соціальна географія; - ландшафтно орієнтована організація дозвілля і туризм; - культурні ландшафти; - управління водними ресурсами; - лісогосподарство; - сільське господарство; - екологічні виклики; - зміна клімату; - глобальність; - природні загрози; - радіоактивні загрози; - сталий розвиток; - поновлювальні ресурси. У різних ЗВО набір цих освітніх складових різний, але їх можна згрупувати у п'ять напрямків: - екологічне планування і оцінка; - екологія (в тому числі уся природнича складова); - дистанційне зондування Землі і геоінформаційні системи; - екологічна політика та економіка; - інше просторове планування.

Порівняння показало, що у вітчизняних ЗВО майже такий же підхід до переліку освітніх компонентів як і у Європі і такий же різнобій в акцентах підготовки спеціалістів в галузі ландшафтного планування. Так, абсолютно закономірним є переважання технологічної підготовки у архітекторів, природничої у географів і екологічної у екологів. У двох останніх доволі глибока природнича підготовка, але вкрай недостатня технічна і навпаки.

Об'єднавши зусилля двох закладів вищої освіти України (Київського національного університету будівництва і архітектури та Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна), Берлінського технічного університету та провідної географічної установи нашої держави – Інституту Географії НАНУ було прийняте рішення створити на базі кафедри фізичної географії та картографії Каразінського університету освітньо-наукову програму другого (магістерського) рівня: «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій» обсягом 120 кредитів ECTS. Програма розрахована на дворічну підготовку магістрів, в основному на базі бакалаврату спеціальностей «Екологія», «Географія» і «Науки про Землю» (рис.1).

Магістерська програма розпочата у 2024 р. і включала обов'язкові і вибіркові компоненти представлені на рис. 2. Після консультацій з партнерами, стейкхолдерами і роботодавцями у 2025 р. в програму внесено деякі зміни (доповнення, оновлення змісту робочих дисциплін, коригування назв, додавання нових модулів існуючих дисциплін), які спрямовані на поглиблену адаптацію програми до задач ландшафтного планування (рис.3).

В останній затвердженій редакції ОНП передбачено 16 фахових компетентностей, реалізація яких забезпечується освітніми компонентами, представленими на рис. 3 [6] (табл. 1).

З цього переліку, тільки 3, 4 і 14 компетентності більш-менш збігаються з фаховими компетентно-

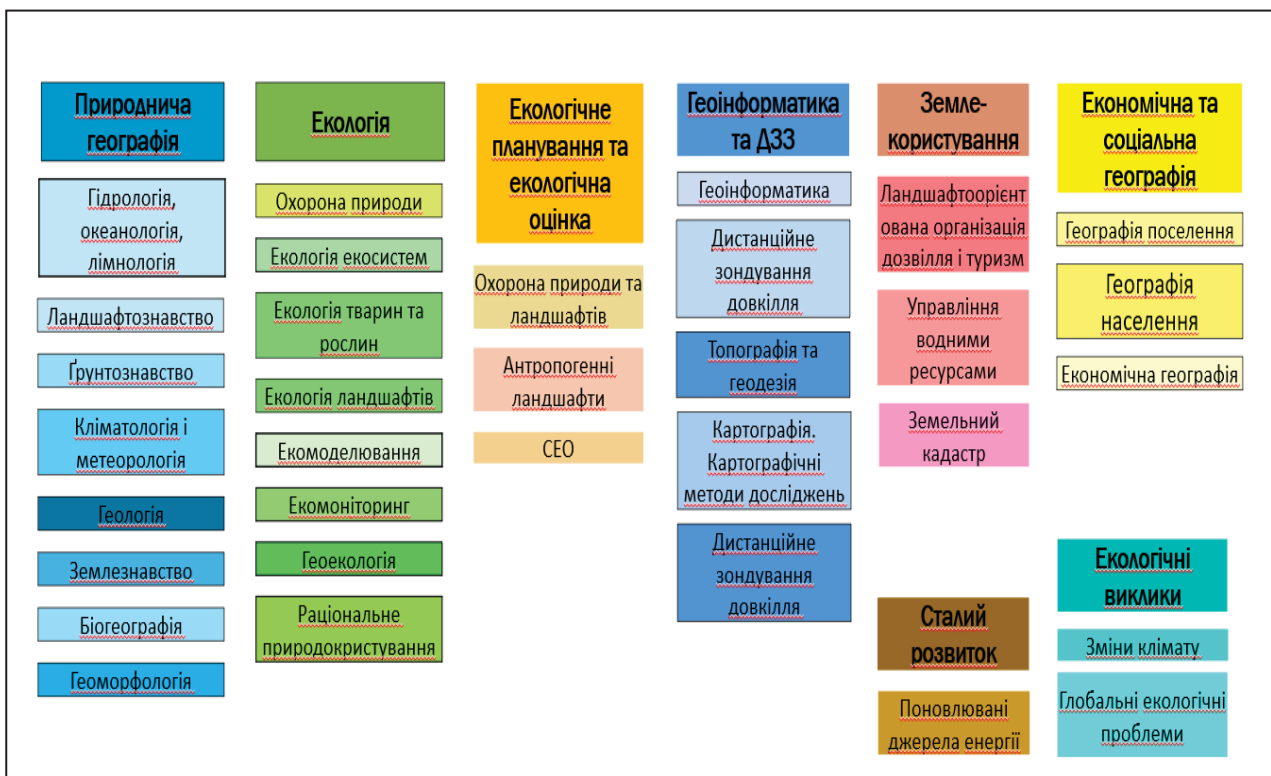

Рис. 1. Базові навчальні компоненти засвоєні в період навчання у бакалавраті.
 Fig. 1. Core academic components covered during the bachelor's degree programme.

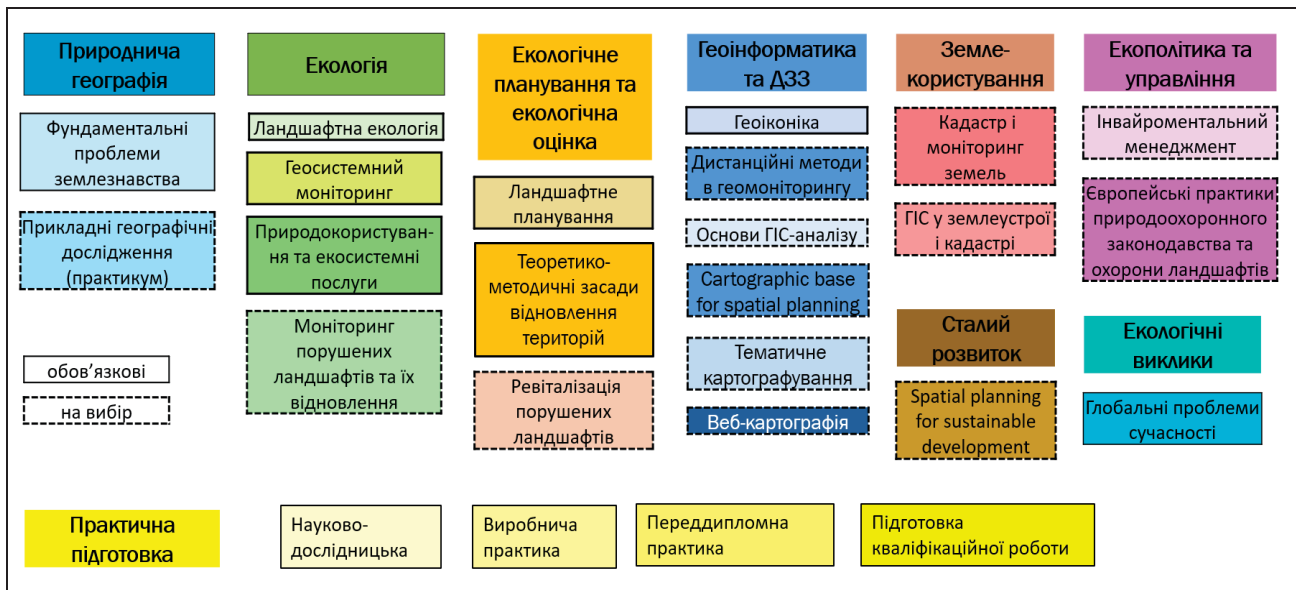

Рис. 2. Навчальні компоненти ОНП «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій» на 2024-2025 н.р.
Fig. 2. Academic components of the Educational and research programme "Nature resource management, landscape planning and restoration of territories" for the 2024–2025 academic year.

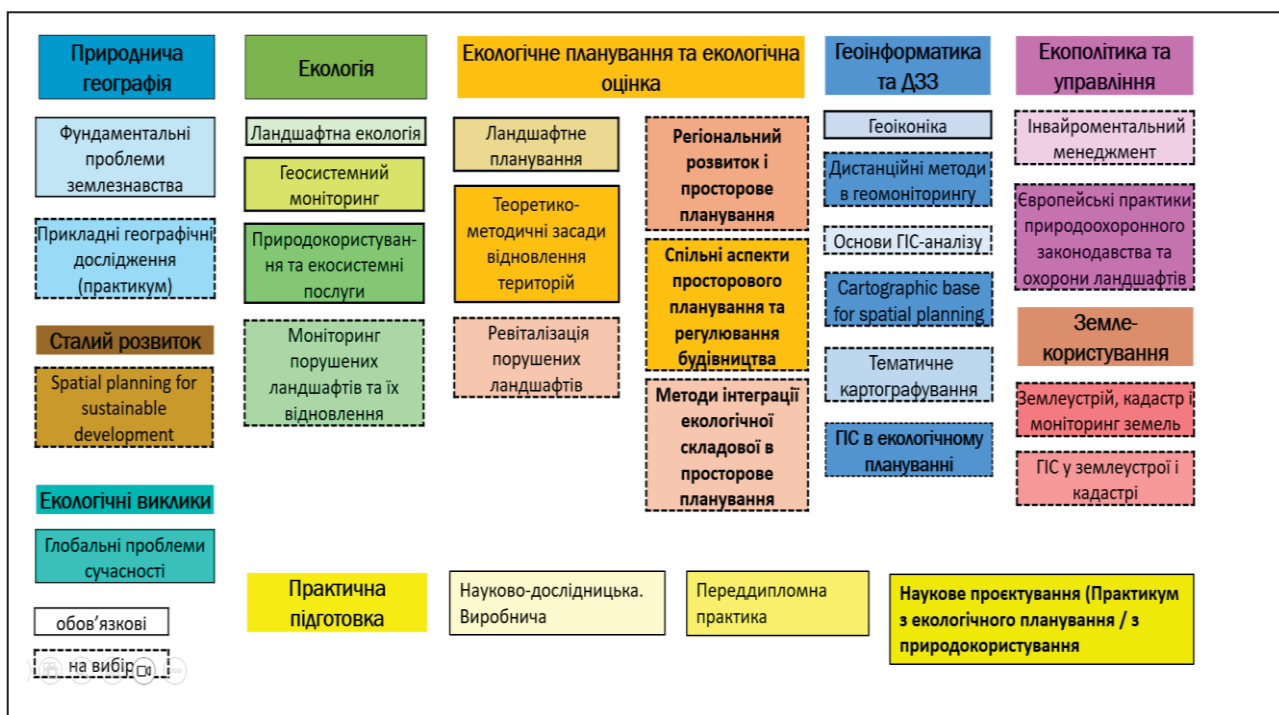

Рис. 3. Навчальні компоненти ОНП «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій» на 2025-2026 н.р.
Fig. 3. Academic components of the Educational and research programme "Nature resource management, landscape planning and restoration of territories" for the 2025–2026 academic year.

стями запропонованими у Стандарті зі спеціальності 191 (G19) «Архітектура і містобудування» [7]. На разі Стандарт спеціальності «Екологія» другого освітнього рівня [8], має більше спільного з компетентностями запропонованими в ОНП «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій». Наприклад: **K09**. Обізнаність на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або іннова-

ційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування. **K10**. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем. **K12**. Здатність застосовувати нові підходи до аналізу та прогнозування складних явищ, критичного осмислення проблем у професійній діяльності. **K15**. Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою

Таблиця 1 / Table 1

Фахові компетентності ОНП «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій»

Professional competencies of the Educational and research programme “Nature resource management, landscape planning and restoration of territories”

№ п.п	Формулювання компетентності
СК01	Розуміння необхідності дотримання норм авторського і суміжних прав інтелектуальної власності; сприйняття державної та міжнародної систем правової охорони інтелектуальної власності
СК02	Знання сучасних засад природокористування, взаємодії природи і суспільства із застосуванням раціонального використання природних ресурсів, екологічних аспектів та основ природоохоронного законодавства
СК03	Володіння сучасними методами досліджень, які використовуються у виробничих та науково-дослідницьких організаціях при вивченні Землі, її геосфер та їхніх компонентів
СК04	Здатність застосовувати знання і необхідні практичні навички з планування, організації, мотивування, контролю та регулювання діяльності профільних підприємств і установ
СК05	Вміння проектувати, планувати і проводити наукові дослідження, здійснювати їх інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове впровадження у виробництво, писати наукові роботи
СК06	Вміння застосовувати основи педагогіки і психології у навчально-виховному процесі у закладах освіти
СК07	Розуміння планети як єдиної системи, найважливіших проблем її будови та розвитку. Знання основних сучасних положень фундаментальних наук стосовно походження, розвитку та будови Всесвіту, здатність їх застосовувати для формування світоглядної позиції
СК08	Вміння формулювати задачі моделювання, створювати моделі об'єктів і процесів у геосферах та їхніх компонентах із використанням математичних, картографічних методів і геоінформаційних технологій
СК09	Уміння застосовувати наукові знання і практично втілювати їх для розробки та впровадження механізмів ландшафтного планування, виявлення конфліктів природокористування та запровадження механізмів їх пом'якшення шляхом укладання стратегічних планів і програм
СК10	Вміння проводити оцінку стану ландшафтів в цілому та їх компонентів окремо, здійснювати аналіз просторово часових трендів та надавати рекомендації по відновленню та управлінню якістю природних компонентів
СК11	Вміння застосовувати дані дистанційного зондування Землі та використання моніторингового обладнання для збору наземних даних. Вміння застосовувати спеціалізоване ГІС програмне забезпечення для аналізу та інтерпретації отриманих даних
СК12	Розуміння етичних наслідків при прийнятті екологічних рішень. Сприяння сталому розвитку та соціальній відповідальності
СК13	Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів
СК14	Здатність використовувати спеціальні географічні методи й підходи, геоінформаційні технології для розв'язання конкретних науково-прикладних проблем у сфері природокористування та просторового планування
СК15	Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати ландшафтне планування територій різного ієрархічного рівня
СК16	Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, просторового планування, оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень

екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог. **K18.** Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину.

Тому вважаємо, що до переліку компетентностей, якими має володіти випускник магістратури – фахівець в галузі природокористування, ландшафтного планування та відновлення територій мають бути включені синтетичні пункти, наприклад: а) володіти глибокими знаннями в галузі природокористування і технологій містобудування й архітектури та вміти знаходити баланс між ними для розробки екологічно орієнтованих проектів; б) вміти адаптувати європейські підходи ландшафтно-екологічного планування до сучасних умов відновлення територій в Україні; в) розуміти особливості екологічного моніторингу і враховувати геоекологічні принципи розвитку довкілля при ландшафтному плануванні територій.

Безумовно, адаптація даної програми до європейських стандартів не проста задача. А тому безцінною допомогою в її реалізації є підтримка фахівців з Берлінського технічного університету, зокрема професора Стефана Хайланда, який впродовж двох років існування цієї програми прочитав ряд лекцій, включених в робочі програми дисциплін «Фундаментальні проблеми землезнавства» (тема 2), «Ландшафтне планування» (тема 1, 4) та «Природокористування і екосистемні послуги» (тема 3):

1. «Вступ до інструментів та методологічних підходів у ландшафтному плануванні» («Introduction to Landscape Planning Instrument and Methodological Approach»).
2. «Людина-природа-екологічне планування» («Humans-Nature-Environmental Planning»).
3. «Екологічні послуги та зелена інфраструктура» («Ecosystem Services and Green Infrastructure»).
4. «Чи можна планувати ландшафти — і якщо так, то як?» («Can landscapes be planned - and if yes, how?»)

Виходячи з усього вище викладеного можна зробити наступні **висновки**:

1. В умовах України підготовка спеціалістів в галузі природокористування, відновлення територій і ландшафтного планування є невідкладною задачею.

2. Як показує аналіз вітчизняного і європейського досвіду викладання освітніх програм в галузі ландшафтно-екологічного планування – підготовка фахівців з цього напрямку має бути міжгалузєвою, тобто необхідно розробляти не тільки освітні програми в межах окремих спеціальностей, як то –

«Екологія», «Науки про Землю» чи «Архітектура і містобудування», а й створювати міжпредметні програми, які б пропорційно, а не фрагментарно розкривали екологічні, природокористувацькі та тенологічні основи ландшафтного планування і відновлення територій.

3. Для таких програм бакалаврського чи/та магістерського рівнів мають бути спрощені умови ліцензування і акредитації. В іншому випадку через адміністративні, організаційні та юридичні складнощі - жоден ЗВО України не зголоситься відкривати такі програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Холін, Ю. В., Кравцов, С. О., & Маркова, Т. О. *Сучасні підходи до побудови освітніх програм: Методичні матеріали*. Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. 2014. URL: https://karazin.ua/storage/documents/186_3G6Fhk2eodNscVNVvW9FP4XDN.pdf (дата звернення: 10.04.2026)
2. Кулалаєва, Н., & Артюшина, М. Методологічні засади розроблення міждисциплінарних освітніх програм у закладах вищої освіти України. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки»*, 2024. №3. С. 110–118. <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-3-110-118>
3. Сохань, І. В., Гончаренко, А. М., & Дятленко, Н. М. Розроблення освітніх програм для стійкого розвитку в поствоєнній Україні: стратегії та виклики. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2023. №7. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49454/1/I_Sokhan_A_Honcharenko_N_Diatlenko_PANZ_7_IPO.pdf (дата звернення: 10.04.2026)
4. Lugovy, V., Kalashnikova, S., Talanova, Z., & Vlasova, I. Transformation of higher education in Ukraine: Impact of the war and objectives for post-war recovery. *European Journal of Education*. 2023. Vol. №58 (4), P. 611–628. <https://doi.org/10.1111/ejed.12584>
5. Кравченко, О. Індикатори якості реалізації освітніх програм у закладах вищої освіти. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*. 2023. №16. С. 66–75. URL: <https://ul-journal.org/index.php/journal/article/download/228/200/> (дата звернення: 20.04.2026)
6. *Освітньо-наукова програма «Природокористування, ландшафтне планування та відновлення територій»*. (б. д.). Харків: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. URL: <https://physgeo.karazin.ua/level/master/landscape/> (дата звернення: 15.04.2026)
7. Міністерство освіти і науки України. *Стандарт вищої освіти України: Другий (магістерський) рівень, галузь знань 19 – Архітектура та будівництво, спеціальність 191 – Архітектура та містобудування*. Київ. 2019. URL: <https://abs.kname.edu.ua/osvitni-prohramy/standart-vyshchoi-osvity-ukrainy/mahistr> (дата звернення: 15.04.2026)
8. Міністерство освіти і науки України. *Стандарт вищої освіти України: Другий (магістерський) рівень, галузь знань 10 – Природничі науки, спеціальність 101 – Екологія*. Київ. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/101-ekologiya-magistr.pdf> (дата звернення: 01.04.2026)

Конфлікт інтересів: автори засвідчують, що, незважаючи на те, що один із авторів статті є головним редактором, а другий - член редакційної колегії цього журналу, процес рецензування, прийняття рішення щодо публікації та редагування проводилися незалежно, без їх участі чи впливу. Рецензування, остаточне рішення ухвалювалося іншими членами редакційної колегії, які не є співавторами. Будь-які потенційні конфлікти інтересів були повністю усунені шляхом зовнішнього контролю процесу.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2026

Стаття рекомендована до друку 15.05.2026

Опубліковано 30.05.2026

Peresadko Vilina – Doctor of Sciences (Geography), Professor of the Department of Physical Geography and Cartography, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine, e-mail: vilinaperesadko@karazin.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2439-2788>

Zaliubovska Oksana – PhD in Geography, Associate Professor of the Department of Physical Geography and Cartography, V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine, e-mail: bodnia@karazin.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4195-9114>

Heiland Stefan – Professor of the Technical University of Berlin, Department of Landscape Planning and Development, Berlin Technical University, Berlin, Germany, e-mail: stefan.heiland@tu-berlin.de, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3264-8018>

Aylikova Ganna – PhD of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Urban Economy of the Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kyiv, Ukraine, e-mail: aylikova@ukr.net; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2022-2837>

Arndt Saskia – Master of Science, Research Fellow of the Technical University of Berlin, Department of Landscape Planning and Development, Berlin Technical University, Berlin, Germany, e-mail: saskia.arndt@tu-berlin.de, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-8523-1521>

Kryshchop Tetiana – PhD of Technical Sciences, Deputy Director for Scientific Work and Spatial Planning of LLC «Ukrainian Scientific and Design Institute of Civil Engineering», Kyiv region, Ukraine, e-mail: tetiana.kryshchop@ukr.net

Lisovskiy Sergii – Doctor of Sciences (Geography), Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine; Deputy Director Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, e-mail: salisovsky@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0435-6405>

Maruniak Eugenia – Doctor of Sciences (Geography); Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Director Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, e-mail: emgeooffice@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6743-6883>

Palekha Yuriy – Doctor of Sciences (Geography), Professor, Professor of the Department of Urban Planning of the Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture, Kyiv, Ukraine, e-mail: palekha58@gmail.com, palekha.iium@knuba.edu.ua; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5339-7943>

Farion Yuriy – Research Fellow, Department of Landscape Science, Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, e-mail: farion.u@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8385-5394>

Chekhniy Viktor – Ph.D. in Geography, Senior Researcher, Academic Secretary, Acting Head of the Department of Landscape Science, Institute of Geography of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, e-mail: chekhniy@gmail.com; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1430-9175>

ADAPTATION OF THE EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC PROGRAM «NATURE RESOURCE MANAGEMENT, LANDSCAPE PLANNING AND RESTORATION OF TERRITORIES» TO EUROPEAN STANDARDS

The purpose of the article is to show how European experience was applied in the development of the educational and scientific program «Nature Management, Landscape Planning and Restoration of Territories,» and what competencies master's graduates should possess.

Main Material. In the current realities of Ukraine, the content of the concept of «restoration of territories» has transformed. Today, it is a vast interdisciplinary field that takes into account geographical, environmental, technological, socio-economic, legal, and political approaches. The educational sphere of Ukraine lacks specialists with such comprehensive training. These should be a new breed of professionals, a kind of «generalist specialists» who must combine knowledge of Earth sciences, ecology, nature management, landscape planning, environmental law, urban studies, etc., with the best European practices, intensively utilizing European experience. Such a program is an investment in human resources for the «Rebuilding of Ukraine» project.

The article describes the experience of developing the master's program «Nature Management, Landscape Planning and Restoration of Territories» within the specialty E4 «Earth Sciences», the content of which is based on an in-depth analysis of educational programs in landscape and environmental planning of European higher education institutions and a number of Ukrainian HEIs.

The disciplines of the educational program are grouped into six sections: Physical geography; Ecology; Environmental planning and environmental assessment; Geoinformatics and Remote Sensing (RS); Land use; Environmental policy and management.

A comparison of the competencies of this program with the competencies recommended for the educational programs of the specialties «Ecology» and «Architecture and Urban Planning» showed that training a broad-profile specialist in the field of landscape and environmental planning requires the development of an interdisciplinary educational program that would combine the knowledge and capabilities of specialists from the three aforementioned specialties.

We believe that the list of competencies that a master's graduate—a specialist in the field of nature management, landscape planning, and restoration of territories—should possess must include integrative points, for example: a) to possess profound knowledge in the field of nature management, as well as urban planning and architecture technologies, and to be able to find a balance between them to develop environmentally oriented projects; b) to be able to adapt European approaches to landscape and environmental planning to the current conditions of territory restoration in Ukraine; c) to understand the specifics of environmental monitoring and to consider the geoecological principles of environmental development during the landscape planning of territories.

Conclusions and Further Research: In the context of Ukraine, the training of specialists in the field of nature management, restoration of territories, and landscape planning is an urgent task. As shown by the analysis of domestic and European experience in teaching educational programs in the field of landscape and environmental planning, the training

of specialists in this area must be interdisciplinary. This means it is necessary not only to develop educational programs within specific specialties, such as «Ecology», «Earth Sciences», or «Architecture and Urban Planning», but to create cross-disciplinary programs that would proportionally, rather than fragmentarily, reveal the environmental, nature management, and technological foundations of landscape planning and the restoration of territories. For such bachelor's and/or master's level programs, licensing and accreditation conditions must be simplified. Otherwise, due to administrative, organizational, and legal difficulties, no Ukrainian HEI will volunteer to open such programs.

Key words: *landscape planning, restoration of territories, competencies, educational programs, master's level.*

REFERENCES:

1. Kholin, Y. V., Kravtsov, S. O., & Markova, T. O. (2014). *Modern approaches to curriculum design: Methodological materials*. V. N. Karazin Kharkiv National University. https://karazin.ua/storage/documents/186_3G6Fhk2eodNscVNvvW9FP4XDN.pdf [in Ukrainian]
2. Kulalaieva, N., & Artiushyna, M. (2024). Methodological foundations for the development of interdisciplinary educational programs in higher education institutions of Ukraine. *Bulletin of Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy. Series: Pedagogical Sciences*, (3), 110–118. [in Ukrainian] <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-3-110-118>
3. Sokhan, I. V., Honcharenko, A. M., & Diatlenko, N. M. (2023). Development of educational programs for sustainable development in post-war Ukraine: Strategies and challenges. *Pedagogical Academy: Scientific Notes*, (7). https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49454/1/I_Sokhan_A_Honcharenko_N_Diatlenko_PANZ_7_IPO.pdf [in Ukrainian]
4. Lugovyi, V., Kalashnikova, S., Talanova, Z., & Vlasova, I. (2023). Transformation of higher education in Ukraine: Impact of the war and objectives for post-war recovery. *European Journal of Education*, 58(4), 611–628. [in English] <https://doi.org/10.1111/ejed.12584>
5. Kravchenko, O. (2023). Indicators of the quality of educational program implementation in higher education institutions. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, (16), 66–75. <https://ul-journal.org/index.php/journal/article/download/228/200/> [in Ukrainian]
6. V. N. Karazin Kharkiv National University. (n.d.). *Educational and scientific program "Environmental management, landscape planning and territorial restoration"*. <https://physgeo.karazin.ua/level/master/landscape/> [in Ukrainian]
7. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2019). *Standard of higher education of Ukraine: Second (master's) level, field of knowledge 19 – Architecture and construction, specialty 191 – Architecture and urban planning*. <https://abs.kname.edu.ua/osvitni-prohramy/standart-vyshchoi-osvity-ukrainy/mahistr> [in Ukrainian]
8. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2020). *Standard of higher education of Ukraine: Second (master's) level, field of knowledge 10 – Natural sciences, specialty 101 – Ecology*. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/101-ekologiya-magistr.pdf> [in Ukrainian]

Conflict of Interest: The authors certify that although one of the authors of the article is the Editor-in-Chief and another is also a member of the editorial board of this journal, the peer-review process, the publication decision, and the editing process were conducted independently, without their participation or influence. The peer review and the final decision were carried out by other members of the editorial board who are not co-authors. Any potential conflicts of interest were fully mitigated through external oversight of the process.

The article was received by the editors 25.03.2026

The article is recommended for printing 15.05.2026

Published 30.05.2026